

PORIN SUNNIEMENRANTA 19. JA ISOJOENRANTA 18.
KAUPUNGINOSIEN 1. ASEMAKAAVA JA ASEMAKAAVAN
MUUTOS

Maisemahistoriallinen selvitys

Niina Uusi-Seppä

30.5.2018

Genius
LOCI

SISÄLLYS

1 Taustaa	3
2 Historia	4
Maanomistus	4
Pohjanlahden rantatie ja keskiajan kylät	7
Alueliitos Ulvilasta Poriin	8
3 Luonnonympäristö	9
Kallio- ja maaperä	9
Vesistöt	9
Kasvillisuus	10
4 Rakennettu ympäristö	12
5 Tulvasuojelu	21
Harjunpäänjoen alaosan tulvasuojeluhanke	21
Kääntöuoma ja Kokemäenjoen tulvapenkerreet	22
Kaivumassat ja läjitysalue	22
Harjunpäänjoen alaosasta sisäjärvi	22
6 Maiseman arvot ja erityispiirteet	24
7 Suunnitellun tulvasuojelu- ja kaavahankkeen vaikutukset maisemaan	27
8 Kehittämisehdotuksia	32
Lähteet	33

1 Taustaa

Sunniemenranta 19. ja Isojoenranta 18. kaupunginosien asemakaavahankkeen ensisijaisena tavoitteena on osoittaa tulvasuojeluun liittyvät ratkaisut koskien Sunniemen aluetta. Samalla alueelle osoitetaan pientalorakentamista. Tulvariskin hallinnan suunnittelua ja asemakaavan valmistelua tehdään samanaikaisesti. Sunniemen alueella on tällä hetkellä vaihtelevan ikäistä haja-asutusta ja peltoa. Nyt laadittava asemakaava on alueen ensimmäinen. Suunnittelualue sijoittuu Harjunpäänjoen alaosan eteläpuolelle, Kokemäenjoen itärannalle ja se on pinta-alaltaan noin 150 hehtaaria. Kaava-alueen itäreunaa rajaa suunniteltu Harjunpäänjoen käänntöuma.

Kaavaprosessi on pantu vireille vuonna 2016. Kaavaluonnos ja päivitetty osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 23.11.-22.12.2017. Porin kaupungin toimesta on järjestetty asukkaille kuulemistilaisuuksia sekä tulvasuojelu- että kaavahankkeen osalta syksyllä 2017.

Suunnittelualueen rajaus. Kartta: Porin kaupunki.

2 Historia

Maanomistus

Sunniemen alue kuului ennen vuotta 1941 Ulvilan kuntaan. Alue muodostuu pääosin Sunniemen kartanon ja Lampon tilan vanhoista pelloista. Kaava-alueen eteläpäässä ja Harjunpäänjoen suulla on Vanhakylän Isokartanon maihin kuuluneita alueita.

Sunniemen kartano (Sunnäs) on keskiajalta periytyvä entinen rälssisäteri eli aateliston asumakartano. Sunniemi on kuulunut keskiajalla kirkon omistukseen ja se on luultavasti saanut nimensä Sune-nimisen lampuodin mukaan. Varhaisimmat kartanoa koskevat kirjalliset tiedot ovat vuodelta 1330, jolloin Turun piispa Pentti luovutti tilan vaihdossa suomalaisen oikeuden laamanni Jaakko Antreanpojalle pois lukien ”oravimetsät”. Sunniemi mainitaan vielä 1920-luvun lähteissäkin maanviljelystilana, jonka 500 hehtaarin tiluksista vain 56 hehtaaria on metsämaata. Turun piispa Pentti eli Benedictus oli sama, joka antoi luvan Ulvilan kirkon rakentamiseen vuonna 1332.

Tämän jälkeen kartano on ollut useiden eri aatelissukujen omistuksessa ja sen historia liittyy omistajiensa kautta muun muassa Anolan kartanoon ja Leineperiin. Kartano on vaihtanut omistajaa monta kertaa, viimeksi vuonna 2007. Yksityiskohtainen omistushistoria on käyty läpi muun muassa kirjassa Suomen kartanot ja suurtilat (Jutikkala, Nikander, 1940). Sunniemen kartano sijaitsee suunnittelualueen läheisyydessä Ulvilan puolella. Kartanon pihapiirin muodostavat muun muassa kaksi 1800-luvulla rakennettua asuinrakennusta ja villiintynyt puutarha, jonka on suunnitellut puutarha-arkkitehti Paul Olsson 1930-luvulla. Kartanon ympärillä avautuu laaja Kokemäenjokeen ja Harjunpäänjokeen rajautuva viljelymaisema. Sunniemen kartano on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

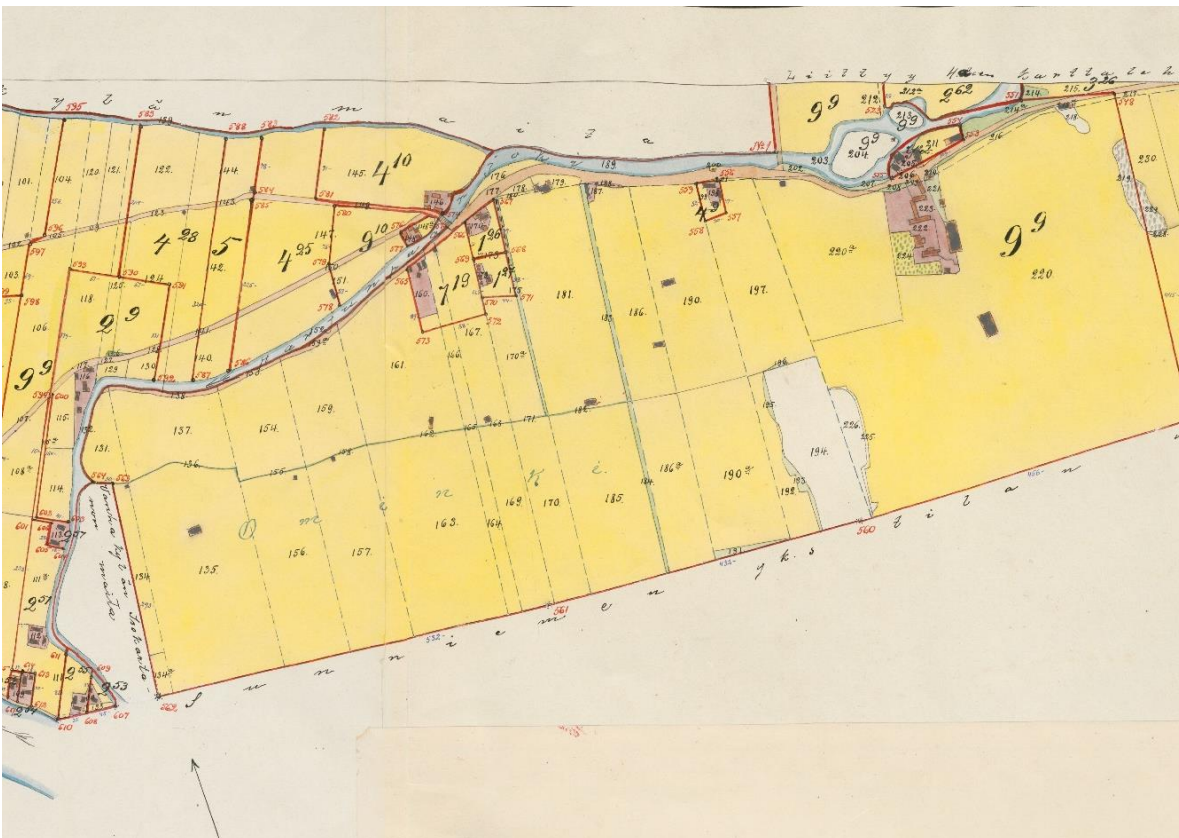
Ote Sunniemen tilan tiluskartasta vuodelta 1809. Alareunassa näkyy Luoto. Lähde: Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Vanhakylän Isokartanon ensimmäisenä omistajana on mainittu 1460-luvulla Pietari Olavinpoika Svärd, joka omisti myös Sunniemen. 1800-luvun lopulla molemmat kartanot kuuluivat Palinin suvulle. Isokartanon talouskeskus sijaitsee Ulvilan kirkon vieressä ja se on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Lampo on entinen rälssitila, joka myytiin vuonna 1542 Sunniemen kartanon silloiselle omistajalle, Suomen käskynhaltija Kustaa Finckelle. Sunniemen kartanon lampuottilana se oli vuosina 1542–1816, mistä se on saanut myös nimensä Lampo. Paikalliset tuntevat tilan paremmin Holmin nimellä ja sillä nimellä tila on merkitty myös venäläiseen topografikarttaan 1800–1900 -lukujen vaihteessa. Tilakeskuksen kohdalla Harjunpäänjoessa on Holminkoski, jossa on toiminut Holmin mylly. 1700-luvulla rakennettu mylly näkyy vielä 1960-luvun kartassa. Kalmbergin karttaan 1800-luvun puolivälissä tila on merkitty nimellä Härpö Harjunpään kylän mukaan. Lampon tilakeskus sijaitsee aivan kaava-alueen rajan tuntumassa Ulvilan puolella.

Vuonna 1900 Sunniemen kartanolla oli 13 torppaa ja Lampon tilalla 1. Vuonna 1918 säädetyn vuokra-alueiden lunastamista koskevan lain eli ns. torpparilain perusteella Sunniemestä lohkottiin 33 torppaa ja mäkitupaa. Lampon tilasta lohkottiin 1 torppa ja 11 mäkitupaa. Osa näistä lohkotuista tiloista sijaitsee selvitysalueella edustaen alueen vanhinta asutusta. Sunniemen kartanon vuosina 1920–21 toimitetuista tilusjärjestelyistä löytyy kansallisarkistosta kartta, johon on merkitty seuraavat tilat: Hakala, Tulonen, Viitanen, Uusi-Hakala, Leino, E. Salminen, Jokinen, Kulmala, Rantanen, Lehtinen, Katavisto, Alanen, Helin ja Jokela.

Peltoaukean halki Suosmerentieltä Kokemäenjoen rantaan kulkevan peltotien päässä on sijainnut yhteisranta ja joissakin kartoissa ranta on merkitty nimellä Lohiapaja.

Uusjakokartta Lampon tilan maista vuodelta 1919. Lähde: Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Kartta
Sunniemen yksinäs rälssisäterin N:o 1
 kaikista tiluksista

Ulvilan pitäjässä ja kihlakunnassa, Turun ja Porin lääninä.

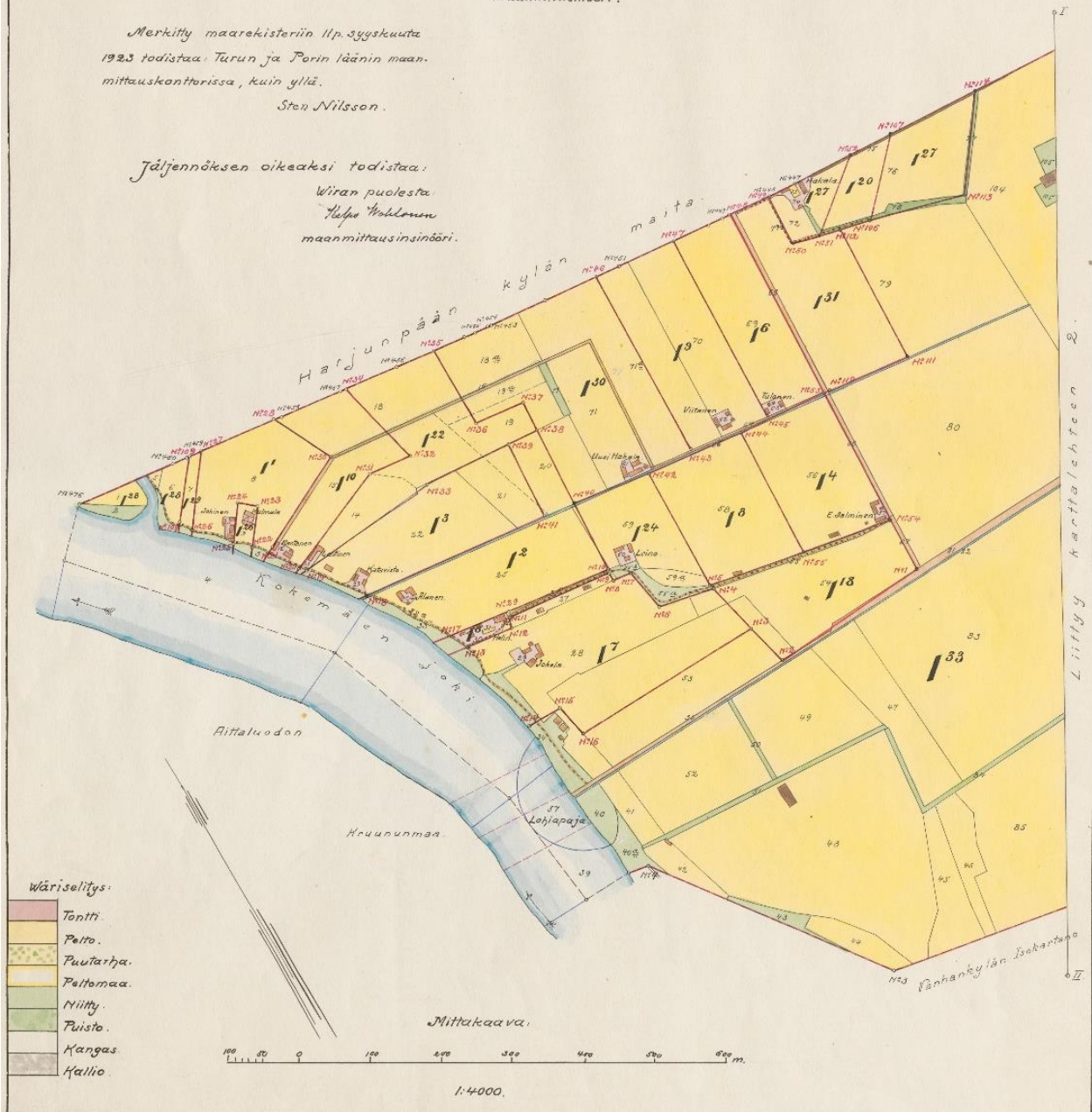
Tilukset mitannut osittain vuosina 1918 ja 1920 sekä
 vuokraalueidenjärjestelyn toimittanut vuosina 1920 - 1921

Wiran puolesta
 Kello Wohlonen,
 maanm. insinööri.

Merkitty maarekisteriin 11 p. syyskuuta
 1923 todistaa: Turun ja Porin läänin maan-
 mittauskonttorissa, kuin yllä.

Sten Nilsson.

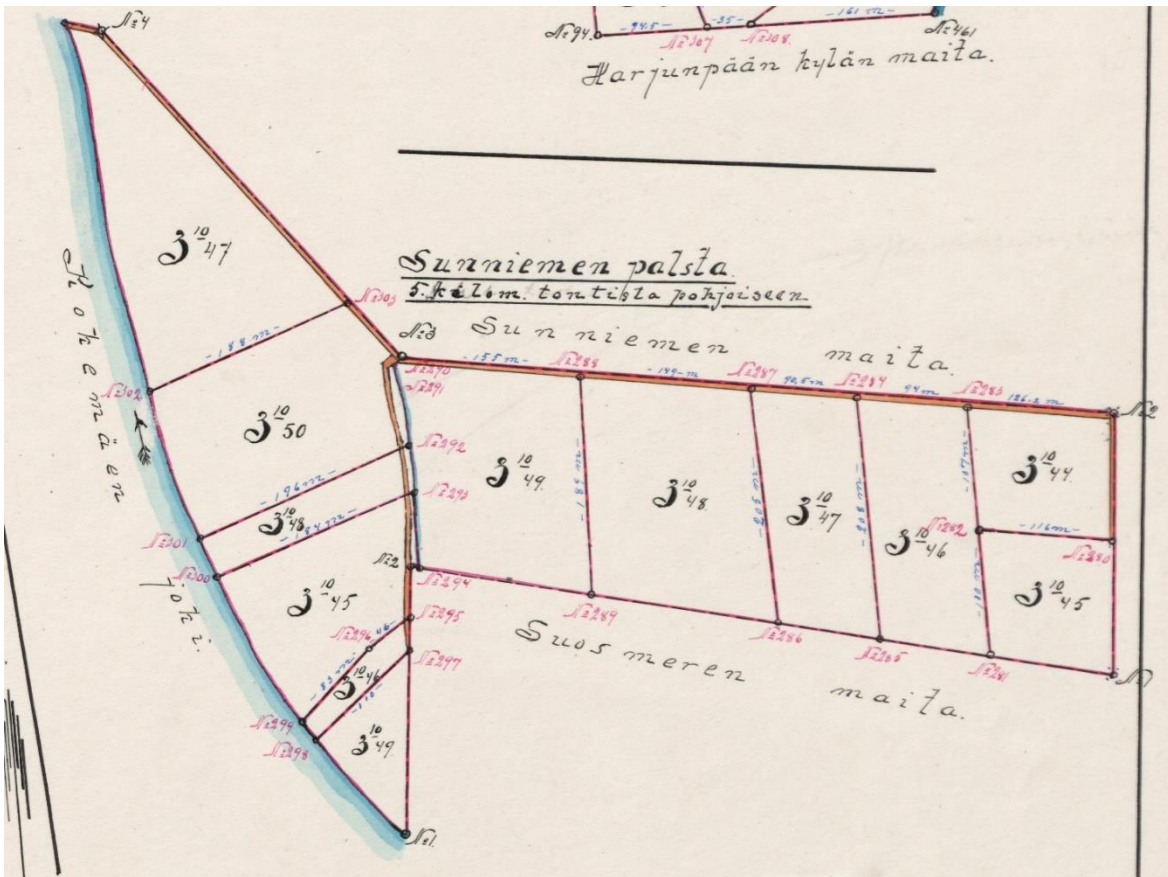
Jäljennöksen oikeaksi todistaa:
 Wiran puolesta
 Kello Wohlonen
 maanmittausinsinööri.

N:o 284 - v. 1922
 Toimitus N:o 10522. Karttalehti I.

581067

Kartta Sunniemen kartanon tilusjärjestelyistä 1920-21. Lähde: Kansallisarkiston digitaaliarkisto.

Vanhakylän Isokartanon tiluskartta vuokra-alueiden järjestelystä Sunniemen luodon alueelta vuodelta 1925. Kartta: Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Pohjanlahden rantatie ja keskiajan kylät

Sunniemen kartanoa sivuaa keskiajalta periytyvä maantie, joka yhdisti aikanaan toisiinsa Turun ja Korsholman linnahallinnon. Pohjanlahden rannikkoa myötäilevä rantatie toimi 1600-luvulta lähtien postitienä. Ulvilasta tie kulkee Sunniemen, Noormarkun ja Ahlaisten kautta pohjoiseen. Pohjanlahden rantatie on hyväksytty valtakunnalliseksi matkailutiekseksi ja se on maakunnallisesti merkittävä historiallinen tie.

Tien varrella suunnittelualueen läheisyydessä on ollut 1560-luvulla kylämäistä asutusta Sunniemessä (Sunnäs), Harjunpäässä (Härpö) ja Suosmerellä (Svartsmark). Harjunpään kylä ja sieltä avautuva laaja viljelymaisema on maakunnallisesti merkittävä. Suosmeren 1300-luvulta periytyvä kylä ja kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Kalmbergin kartassa 1800-luvun puolivälistä näkyy Pohjanlahden rantatie ja alueen kylät. Lähde: Lounaispaikka.

Alueliitos Ulvilasta Poriin

Porin kaupunkiin tehtiin vuonna 1941 laajoja alueliitoksia Porin maalaiskunnasta ja Ulvilasta. Kaupungin laitamille oli syntynyt esikaupunkialueita, joilla oli järjestäytymätöntä rakentamista. Esikaupunkialueet haluttiin liittää kaupunkiin ja luoda lisäksi vyöhyke turvaamaan kaupungin suunnitelmallinen laajeneminen. Hanketta valmisteltiin kauan ja se herätti paljon vastustusta, mutta lopulta liitos tuli voimaan vuoden 1941 alusta. Ulvilasta liitettiin Poriin 2400 hehtaaria maata, mm. Toejoen, Harjunpään ja Uudenkoiviston alueet. Porin kaupungin väkiluku kasvoi liitoksen myötä 71 % kun taas Ulvila menetti 68 % omasta väestöstään. Sunniemen alueen asukasluvu oli tuolloin 100.

3 Luonnonympäristö

Kallio- ja maaperä

Suunnittelualue on vanhaa merenpohjaa kuten muukin Pori. GTK:n laatimassa, merenpinnan korkeutta 1100-luvulla kuvaavassa kartassa Sunniemen kartanon paikka oli nimensä mukaisesti niemessä ja sitä ympäröivät alavat pellot olivat vielä merenpohjaa. 1500-luvulla merenranta oli Porin keskustan paikkeilla.

Kallioperältään suunnittelualue on pääasiassa jotunista hiekkakiveä, mutta itäreunalla on pienellä alalla kiillegneissiiä, kiilleliusketta, tonaliittia ja kvartsidioriittia. Maaperä on karkeaa ja hienoa hietaa sekä pieneltä osalta liejuhiesua. Maisema on hyvin tasaista, mutta aivan aluerajauksen ulkopuolella on yksi hieman ympäristöä korkeampi metsäsaareke (Laitisenhaka). Alueen itä- ja eteläpuolella avautuu laaja viljelymaisema. Sunniemen kartano sijaitsee muuta ympäristöä korkeammalla paikalla metsäsaarekkeen laidalla suunnittelualueen itäpuolella.

Vesistöt

Alueen länsipuolella virtaa Kokemäenjoki, jonka toisella puolella on jo aiemmin kaavoitettu ja rakennettu Kalaholman asuinalue. Alueen pohjoisrajalla virtaa Harjunpäänjoki ja peltoaukeaa halkoo yksi suurempi laskuoja. Alueen eteläpäässä on osittain tukittu kapea jokiuoma, joka on erottanut *Luodon* mantereesta. Luodon mantereesta erottanut uoma on ollut kapea oja jo 1800-luvun alun kartoissa. Pitkänomainen luoto on edelleen helppo hahmottaa kartassa. Ojan varrella kasvaa pohjoispäässä korkea kuusiaita.

Entisen luodon pohjoispäässä kasvaa kuusiaita padotun juovan varrella. Luoto erottuu maisemassa pihapiirien runsaan kasvillisuuden vuoksi. Tällä kohdalla Kokemäenjokivarren kasvillisuus on luontaisesti syntynyttä.

Harjunpäänjoen rannat ovat melko jyrkkiä ja monin paikoin sortuneet. Joen rannalla on kapea luonnontilainen lehtipuuvyöhyke. Kokemäenjoen ranta puolestaan on melko loiva ja rannalla kasvaa harvahkoa istutuskoivikkoa, mutta paikoin myös tiheämpää lehtipuustoa. Kalaholman puolella rannat on pengerrytetty ja siellä puustoa on vähän.

Harjunpäänjoki on kalataloudellisesti arvokas vesistö luontaisen taimenkantansa vuoksi. Se on Kokemäenjoen vesistöalueella ainoa osa, jonne vaelluskaloilla on vapaa pääsy. Joelle on tehty kunnostussuunnitelma, jonka tavoitteena on parantaa vaelluskalojen lisääntymis- ja elinmahdollisuuksia. Joessa esiintyy myös vuollejokisimpukkaa.

Harjunpäänjoki Karjasillantien sillalta itään.

Kasvillisuus

Alueen kasvillisuus muodostuu pääosin pihapiirien puustosta ja istutuksista sekä jokirantojen lehtipuuvyöhykkeestä. Rakennettujen pihapiirien välissä on pieniä, viljeltyjä ja umpeenkasuvia peltolaikkuja. Alueella toimii pajutila, joten osalla pelloista kasvatetaan pajua tarkoituksella, mutta useimmat pienet peltotilkut ovat umpeutumassa itsekseen. Stenintien eteläpuolella on metsittynyt peltolohko, jota on luultavasti joskus laidunnettu, koska metsikön reunassa näkyy aita. Asontien varrella on myös pienialainen istutuskoivikko. Kaava-alueeseen sisältyy kaksi isompaa peltoaluetta, jotka yhdistävät alueen laajempaan, avaraan peltomaisemaan. Harjunpään pellot ovat keväisin hanhien ja joutsenten levähdysaluetta.

Kokemäenjoen rantaa.

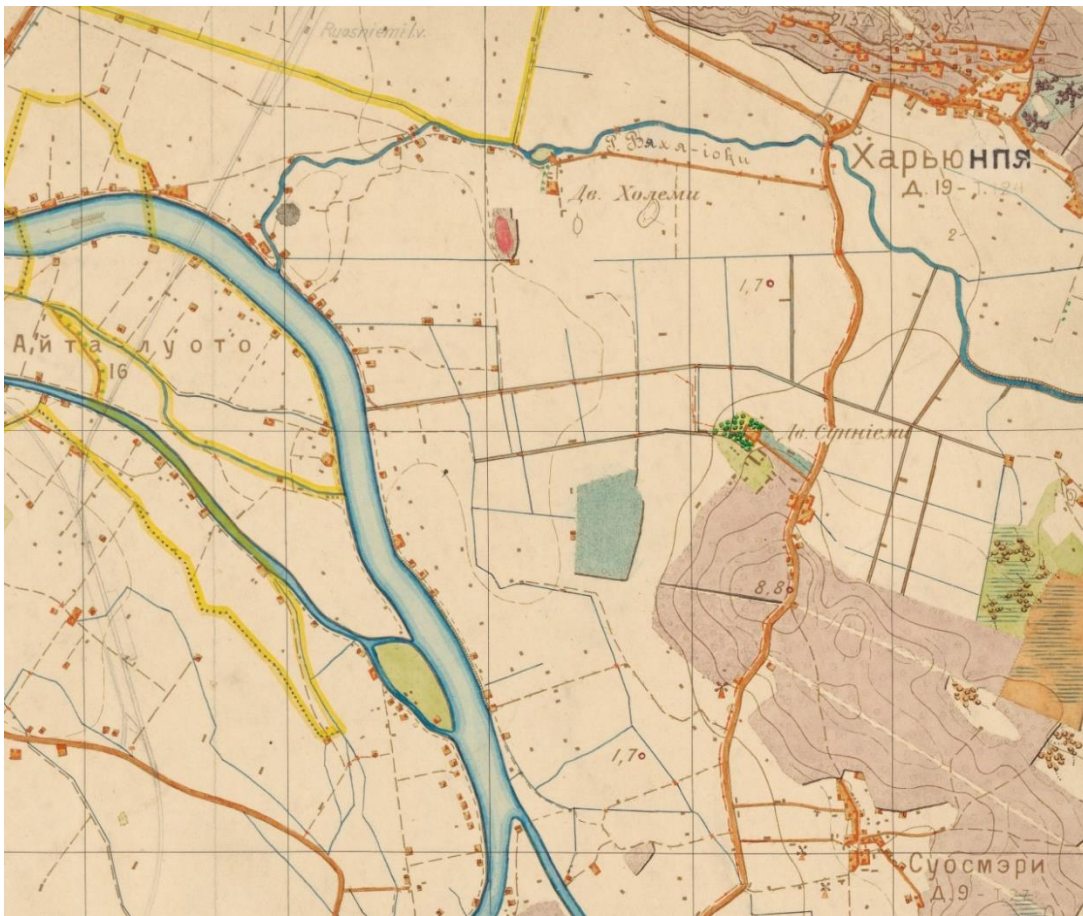

Metsittynyttä entistä peltolohkoa Stenintien eteläpuolella on ilmeisesti joskus laidunnettu.

4 Rakennettu ympäristö

Sunniemen alueen rakennuskanta on ajallisesti monikerroksista. Alueella näkyy Suomen asutushistorian vaiheet kartanon torpista jälleenrakennuskauden asutustilojen perustamiseen ja viime vuosikymmenten omakotiasutukseen.

Rakennukset sijoittuvat pääosin Harjunpäänjoen ja Kokemäenjoen rantoja myötäilevien teiden ja Kokemäenjoen rannassa kulkevalta Sunniementieltä erkanevien Stenintien ja Leinontien varsille. Tiestö on pysynyt hyvin samanlaisena 1900-luvun alusta asti. Alueen luoteisnurkkaan on tehty uusi tie (Asontie) todennäköisesti 1940-luvulla, jolloin alueelle on tullut uutta asutusta. Samoilta ajoilta lienee alueen keskellä oleva urheilukenttä.

Venäläinen topografikartta 1900-luvun alusta. Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Vanhimmat rakennukset ovat 1900-luvun alusta, jolloin alueella on ollut torppa- ja mäkitupa-asutusta. Torppien itsenäistyttyä rakennuksia on kuitenkin alettu uusia ja useimmat pihapiirit ovat saaneet uudet tai merkittävästi uudistetut rakennukset jossain vaiheessa. Autenttisimmat kohteet näyttäisivät olevan tällä hetkellä tyhjiillään.

Vuonna 1945 säädetyin maanhankintalain perusteella rintamamiiehille ja luovutettujen alueiden siirtoväelle lohkottiin asutustiloja. Sunniemen rantaankin on rakennettu rintamamiestaloja erityisesti Asontien varteen ja entisen luodon alueelle. Alueelle on rakennettu myös 1960–2000-luvuilla.

Stenintien varrella sijaitseva Uusi-Hakala ja Sunniementien varrella sijaitseva Jokela (alla) ovat 1920-luvulla lohkottuja tiloja.

Sunniementien varrella vanhan luodon alueella on myös pari vanhempaa pihapiiriä.

Kataviston tilan asuinrakennus poikkeaa tyyliltään alueen muista vanhoista taloista. Sen on rakentanut Rosenlewin puimuritehtaalla työskennellyt Lauri Viitanen vuonna 1928. Käsistään kätevä Viitanen on tehnyt tilan rakennuksiin muun muassa pyöreitä ikkunoita. Katavisto on 1920-luvulla lohkontuja tiloja, jolla oli rakennuksia jo tuolloin, mutta rakennukset ovat uusiutuneet pian tilan itsenäistymisen jälkeen.

Leino ei lohkomiskartan perusteella sijainnut tällä paikalla, mutta tila on kuitenkin perustettu 1920-luvulla. Nykyisen omistajan mukaan rakennus on hirsirunkoinen ja se on myöhemmin tiiliverhoiltu ja rapattu.

Holminkujalla sijaitseva asuinrakennus edustaa alueen vanhinta rakennuskantaa, mahdollisesti jopa 1800-luvun puolelta.

Stenintien varrella sijaitseva tila ei näy vuoden 1921 tiluskartassa, mutta on luultavasti rakennettu pian sen jälkeen.

Seuraava kerrostuma muodostuu jälleenrakennuskauden taloista, joita alueella on melko paljon. Talot on sijoitettu vanhempien rakennusten väleihin ja Asontien varteen. Näkymä Holminkujalta Asontielle. Alla Sunniementieltä luodon aluetta.

Sotien jälkeen rakennettuja taloja Asontien varrella eri vuosikymmeniltä.

Urheilukenttä Asontien varrella.

1970-luvun rakennuksia Sunniementieltä luodon alueelta.

Alueelle on rakennettu myös 2000-luvulla.

Vihreällä merkitty vuoden 1962 peruskartassa näkyvät rakennetut tontit. Sinisellä on merkitty 1920-luvulla erotetut tilat, joilla näyttäisi olevan vielä vanhaa rakennuskantaa jäljellä. Osa näistäkin on kuitenkin uudistettu täysin. Kartta: Porin kaupunki.

5 Tulvasuojelu

Pori on merkittävää tulvariskialuetta ja kaupungissa on tehty järjestelmällisiä tulvasuojelutoimia 1930-luvulta alkaen. Tulvaa on torjuttu ruoppauksilla, penkereillä, padoilla ja muilla vesistöjärjestelyillä. Kokemäenjoen tulviin vaikuttavat joen virtaama, meriveden korkeus sekä hyydepatojen syntyminen. Ilmastonmuutoksesta johtuvien epävakaiden talvien ja lisääntyvien rankkasateiden pelätään lisäävän tulvariskiä tulevaisuudessa. Porin tulvasuojelua on kehitetty voimakkaasti erilaisissa hankkeissa 2000-luvun alusta lähtien. Tulvasuojeluun liittyen on tehty lukuisia selvityksiä, joten tässä selvityksessä käsitellään tulvasuojelua vain Sunniemen alueelle aiheutuvien maisemavaikutusten osalta.

Harjunpäänjoen alaosan tulvasuojeluhanke

Sunniemen alue on tulvaherkkä ja sen kohdalle jokeen on suunniteltu pengerryksiä 1960-luvulta lähtien. Sunniemen rannan ja Harjunpäänjoen pengerrykselle myönnettiin lupa vuonna 1988. Penkereet jäivät kuitenkin toteutumatta rahoituksen puuttuessa.

Vuonna 2015 tehtiin päätös Harjunpäänjoen tulvasuojelujärjestelyistä, joiden mukaan Harjunpäänjoen alaosa käännetään Holminkosken kohdalla uuteen, noin kaksi kilometriä pitkään uomaan, joka laskee Kokemäenjokeen Porin ja Ulvilan kaupunkien rajalla. Vanha Harjunpäänjoen alaosa jää padotuksi sisäjärveksi. Kokemäenjoen rantaan ja kääntöuoman länsirannalle rakennetaan padot. Kääntöuoman ylijäämämassat läjitetään alueen eteläpäässä olevalle peltoalueelle.

Harjunpäänjoen alaosan tulvasuojeluhanketta pidetään kiireellisenä, koska sen rantojen stabiilitteetti on huono, uusille tulvapenkereille ei ole tilaa ja rakennukset sijoittuvat lähelle rantaa. Hankkeella halutaan turvata tulvasuojelu Sunniemen ja Isojoenrannan itäosan noin 250 pientalolle. Yhdyskuntatalouden kannalta on katsottu järkeväksi osoittaa Sunniemen alueelle myös uusia rakennuspaikkoja. Asuinalueen kaavoittaminen edellyttää kuitenkin tulvasuojelutoimia, koska kyseessä on merkittävä tulvariskialue.

Sunniemenrannan vastarannalla oleva tulvapenger.

Kääntöuoma ja Kokemäenjoen tulvapenkereet

Kääntöuoman pituus olisi vähän yli 2 kilometriä. Suunniteltu uoma kiertää alueen asuinrakennukset itäpuolelta kuitenkin niin, että Laitisenhaka jää uoman itärannalle. Kääntöuoman leveys penkereineen ja huoltoteineen on noin 60 metriä. Kyse on siis varsin merkittävästä rakenteesta.

Kääntöuoman länsirannalle ja Kokemäenjoen itärannalle rakennetaan tulvapenkereet, joiden korkeus olisi noin metrin ympäröivää maanpintaa korkeammalla. Vastaava pengeri on jo rakennettu Kokemäenjoen länsirannalle.

Holminkujan varrella olevat kepit havainnollistavat kääntöuoman länsipuolelle tulevan tulvapenkereen mittasuhteita.

Kaivumassat ja läjitysalue

Kääntöuoman kaivumassat ovat arvion mukaan noin 300 000 m³ ja tulvapaton sekä kääntöuoman luiskien vahvistamiseen tarvittava määrä on noin 200 000 m³. Ylijäämämassat on tarkoitus läjittää kaavassa merkitylle kaupungin omistamalle peltoalueelle, joka on osoitettu kantakaupungin yleiskaavassa. Läjitysalue tulisi olemaan keskiosaltaan noin 3 metriä nykyistä maanpintaa korkeammalla. Läjitysalueen reunapadon korkeus olisi noin 1,5 metriä ympäröivää maanpintaa korkeampi.

Harjunpäänjoen alaosa sisäjärvi

Harjunpäänjoen alaosa muutetaan sisäjärveksi, jossa vesi vaihtuu pumpaamalla. Järvi toimisi tasaosaltaana rankkasateiden aikana ja lumen sulaessa, mikä parantaisi alueen tulvasuojelua hulevesien osalta.

Läjitysalue tulisi tälle pellolle. Näkymä Sunniementieltä Sunniemen kartanolle.

Kanava kulkisi Stenintien ja Laitisen haan välistä. 60 metriä leveä rakennelma täyttäisi tämän näkymän lähes täysin.

6 Maiseman arvot ja erityispiirteet

Alue on aiemmin sisältynyt Museoviraston vuonna 1993 nimeämään valtakunnallisesti merkittävään Harjunpään kulttuurimaisema-alueeseen. Vuoden 2009 päivitysinventoinnissa aluerajausta on supistettu niin, että se kattaa ainoastaan Suosmeren kylän alueen (RKY 2009). Vuonna 2011 vahvistetussa Satakunnan maakuntakaavassa alue on kuitenkin merkitty vielä maakunnallisesti merkittäväksi alueeksi kaavamerkinnällä kh-1.

Satakuntaliiton Katson maalaismaisemaa -hankkeessa on inventoitu maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, jotka esitetään valmisteilla olevassa Satakunnan vaihemaakuntakaavan II ehdotuksessa I. Samassa hankkeessa tehtiin Satakunnan osalta ympäristöministeriön nimeämien valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemia on ehdotettu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi koko mitaltaan Sastamalasta suistoon asti. Sunniemen ranta on kuitenkin rajattu valtakunnallisesti arvokkaan alueen ulkopuolelle eikä sitä ole esitetty myöskään maakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi.

Vuoden 1993 RKY-inventoinnin kuvailutekstin mukaan *Harjunpään kylän kallioilta avautuvat näkymät laajalti Harjunpäänjoen ja Kokemäenjoen rantapelloille. Maisemakokonaisuus jatkuu yhtenäisenä Sunniemen taakse yhtyen siellä Suosmeren kulttuurimaisemaan ja toisaalla Kuorilan ja Kaasmarkun kylän pelloille.*

Sunniemenranta sijaitsee kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaassa ympäristössä ja sen välittömässä läheisyydessä on valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita alueita. Valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi ehdotetun Kokemäenjokilaakson kulttuurimaiseman ominaispiirteinä mainitaan muun muassa avarat viljelytasangot, joenvarsiasiatus, vanhat kartanot sekä niihin liittyvät torppa- ja mäkitupa-alueet. Kaikki nämä ominaisuudet ovat läsnä myös Sunniemen alueella.

Sunniemenranta on Porin keskustan läheisyydestä huolimatta vielä maaseutumaista haja-asutusaluetta hiekkateineen ja peltoineen. Tiet ovat kapeita ja tontit melko suuria, vaikka Sunniementien varrella talot onkin rakennettu lähelle toisiaan. Tontit ovat pitkiä ja kapeita. Torppien ja mäkitupien itsenäistyessä talojen yhteyteen kuului myös viljelymaata. Maatalouden harjoittaminen on kuitenkin monella tilalla jäänyt ohimeneväksi vaiheeksi, kun vieressä oleva kaupunki on tarjonnut työskentelymahdollisuuksia. Tonteista on lohkottu asuinpaikkoja uusille asukkaille ja peltoalueet on myyty tai vuokrattu. Pientilojen historia Sunniemessä on siis varsin lyhyt.

Asutus keskittyy jokirannoille ja parin rantatieltä poikkeavan sivutien varrelle suunnittelualueen keskellä. Molemmiin puolin aluetta on isompi peltoaukea, joka yhdistää suunnittelualueen osaksi laajempaa peltomaisemaa. Alueen keskellä on pajuviljelmä. Rannat ovat melko luonnontilaiset, koska niitä ei vielä ole pengerrytetty toisin kuin jokirannat Porin kantakaupungin alueella.

Luodon alue erottuu muotonsa sekä tiheämmän kasvillisuutensa ja asutuksensa vuoksi. Luoteisnurkassa oleva Asontien rajaama alue urheilukentän ympärillä erottuu uudempana, selkeämmin kaupunkirakenteeseen kuuluvana alueena.

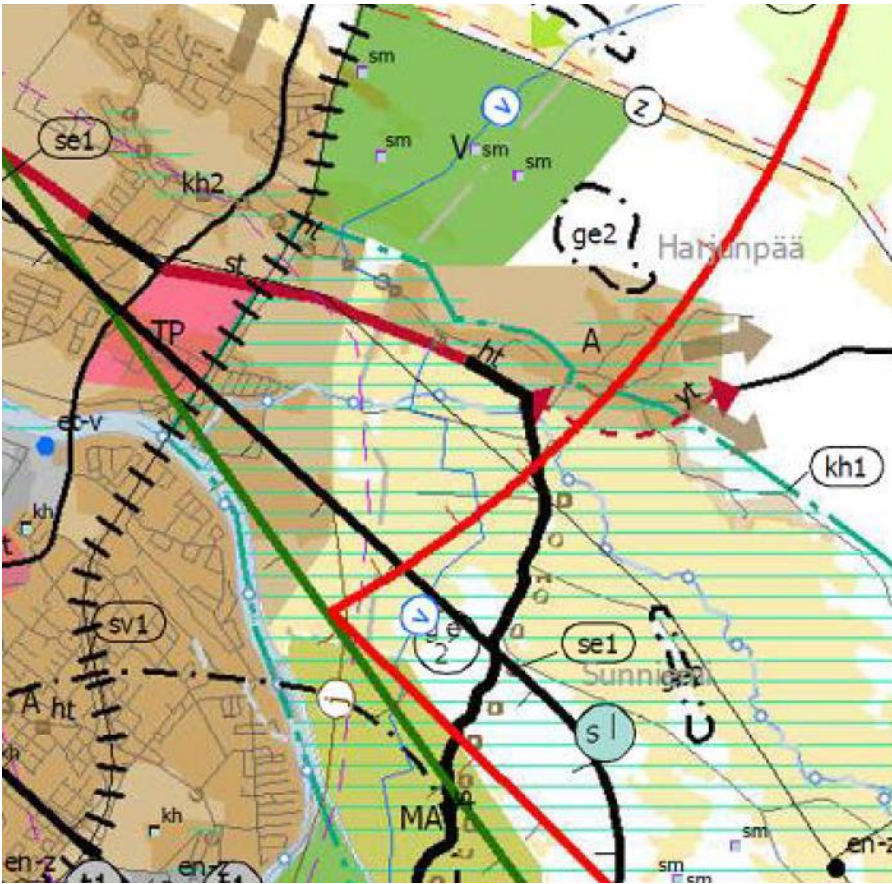
Rakennuskanta on vaihtelevan ikäistä. Vanhimmat rakennukset ovat 1900-luvun alusta, mutta enimmäkseen talot on rakennettu toisen maailmansodan jälkeen. Useimpiin pihapiireihin kuuluu myös ulkorakennus tai -rakennuksia. Kapeiden, mutkittelevien teiden varsilla sijaitsevat, pienehköt rakennukset ja niiden välissä olevat peltotilkut luovat omaleimaisen, pienipiirteisen maiseman laajan peltoaukean ja joen väliin.

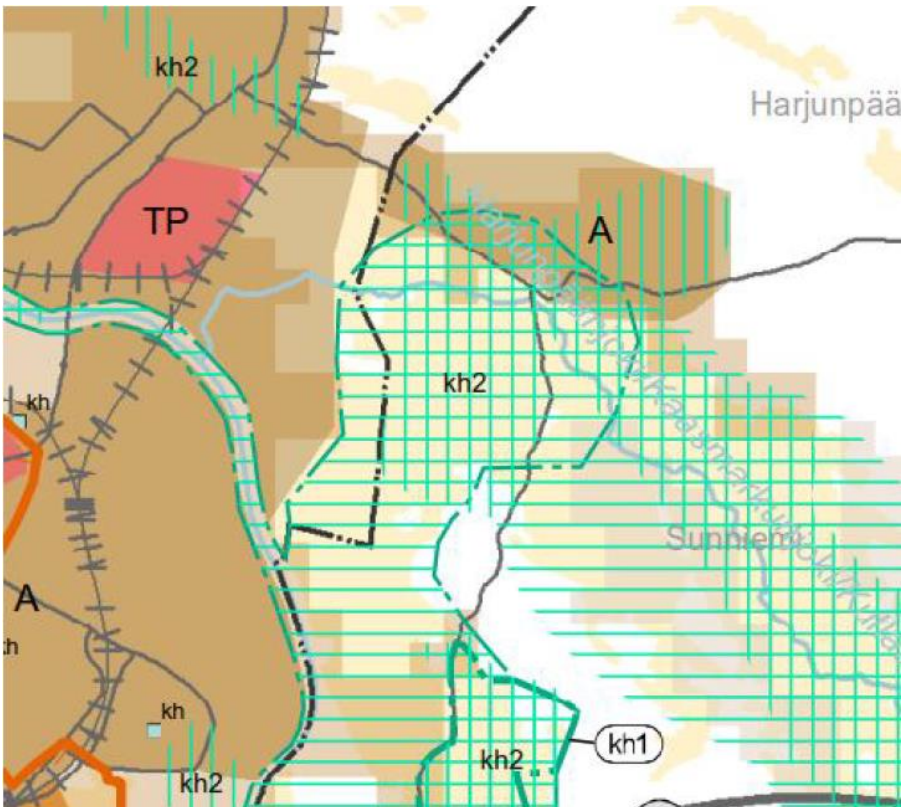
Näkymä Stenintieltä itään. Suunniteltu käänntouoma kulkisi etualalla.

Näkymä Stenintietä pohjoiseen ja Holmintieltä käänntouoman pohjoispäästä länteen.

Ote Satakunnan maakuntakaavasta, jossa Sunnienranta on osoitettu merkinnällä kh1.

Ote Satakunnan vaihemaakuntakaavan II ehdotuksesta I, jossa Sunnienranta on jätetty arvoalue-rajauksen ulkopuolelle.

7 Suunnitellun tulvasuojelu- ja kaavahankkeen vaikutukset maisemaan

Suunniteltu Harjunpäänjoen kääntöuoma läjitysalueineen sekä Kokemäenjoen rannan tulvapankereet tulevat muuttamaan alueen ilmettä voimakkaasti. Luonnontilaiset rannat muuttuvat rakennetuiksi ja tasaiseen maastoon nousee keinotekoisia kumpareita. Pienimittakaavaiseen ympäristöön rakennetaan kanava, joka on penkereineen ja huoltoteineen noin 60 metriä leveä. Mitoitus vaikuttaa suurelta, mutta sen tarpeellisuutta ei tässä raportissa arvioida.

Tulvasuojeluhankkeen toteuttaminen on kallista ja siihen liittyen alueelle rakennetaan myös uutta kunnallistekniikkaa, joten samassa yhteydessä halutaan kaavoittaa Sunniemenrantaan uusia asuinpaikkoja. Alue liittyy kantakaupungin yhdyskuntarakenteeseen ja sieltä on keskustaan matkaa vain kolme kilometriä, joten tiivistäminen on perusteltua. Tulvasuojelusta ja kaavoituksesta seuraa kuitenkin pienipiirteisen maaseutumaiseman muuttuminen moderniksi asuinalueeksi.

Kaukomaisemassa muutos ei ole kovin suuri, koska alue sijoittuu laajan peltoalueen reunalle melko kauas tiestä, jolta sitä katsellaan. Läjitysalue sijoittuu pääosin Sunniemen kartanoa ympäröivän puuston taakse. Pellolla on jo yksi isompi metsäsaareke, Laitisenhaka, ja vanhat pihapiirit ovat puustoisia. Joelta ja vastarannalta katsottuna maisema on jo nyt melko sulkeutunut, tosin tulevan läjitysalueen kohdalla on vielä näkymä kartanolle, koska puusto sillä kohtaa sattuu olemaan vähäisempää.

Kääntöuoman eteläpää sijoittuu Ulvilan puolelle pellolle, joka on Suosmeren osayleiskaavassa osoitettu maisemallisesti arvokkaaksi peltoalueeksi, ja läjitysalue on melko lähellä Ulvilan rajaa. Maisemalliset vaikutukset Ulvilan puolella ovat kuitenkin suhteellisen pienet.

Näkymä Suosmerentieltä Sunniemenrantaan. Vasemmassa reunassa Sunniemen kartanoa ympäröivää puustoa, oikealla oleva metsäsaareke on Laitisenhaka. Kääntöuoma kulkisi kuvan keskivaiheilla, tehtaan piipun kohdalla näkyvän suulin takana. Läjitysalue jää kartanon taakse.

Näkymä kääntöuoman eteläpäästä, luodon takana olevalta piha/peltotieltä kohti läjitysalueita.

Samalta paikalta avautuva näkymä koilliseen. Kääntöuoma kulkisi pellolla näkyvän suulin vasemmalta puolelta. Oikeassa reunassa on Sunniemen kartano.

Sunniemenrantaa Kokemäenjoen vastarannalta kuvattuna ja näkymä Sunniementieltä vastarannalle, jossa on tulvapenkereet.

Kokemäenjoen ranta Sunniemen puolella ja vastarannalla.

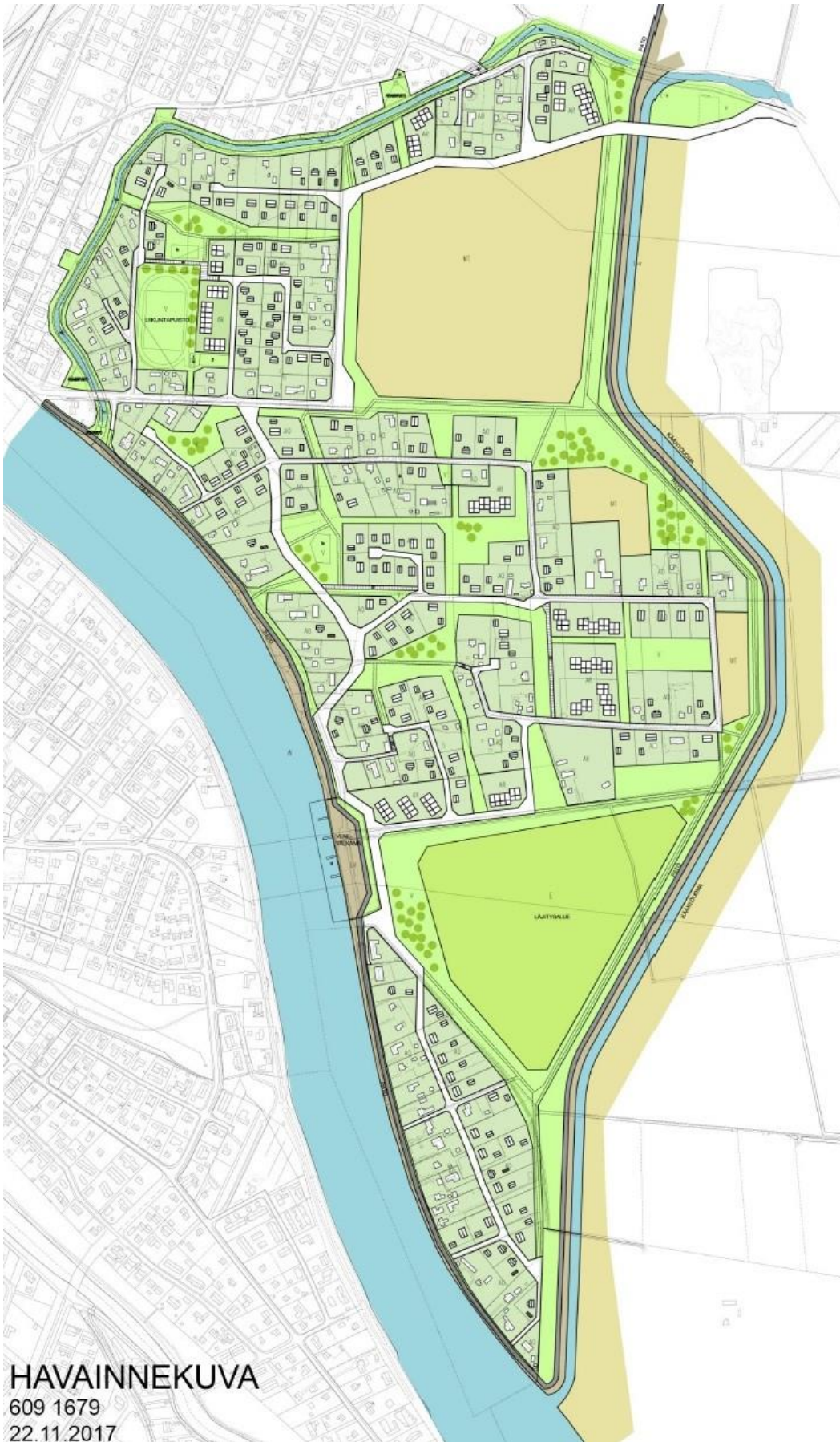
Jokirannassa kulkeva Sunniementie, jolta kulku kiinteistöille tällä hetkellä tapahtuu, jää pois käytöstä, koska sille ei jää pengerryksen jälkeen tilaa. Tällä hetkellä rakennukset sijaitsevat yleensä pitkänomaisen, kapean tontin toisessa päässä ja rakennusten takana on peltoa. Uusi tie jakaa tontit, ja peltotilkut vaihtuvat rakennusmaaksi. Kiinteistöjen nykyinen julkisivu muuttuu takapihaksi ja entinen takapiha julkisivuksi. Vaikka rannat periaatteessa ovatkin kaupungin maata, ne voidaan tämän jälkeen helposti mieltää yksityisalueeksi, jonne kaikilla ei enää ole pääsyä.

Tulvapenkereillä kasvillisuus on vähäisempää kuin luonnontilaisilla rannoilla, koska huoltotie ja penkereen yläosa on pidettävä puuttomana. Myös Harjunpäänjokea myötäilevät tiet siirtyvät kauemmaksi rannasta. Harjunpäänjoen muuttaminen sisäjärveksi parantaa rantojen virkistyskäyttömahdollisuuksia, mikä todennäköisesti tulee vähentämään niiden luonnonmukaisuutta. Sunniemenrannan luonnontilainen rantapuusto ja umpeen kasvavien peltotilkkujen pensaikot tulevat muuttumaan puistomaisemmaksi istutetuksi ympäristöksi.

Uudet rakennuspaikat on suunnitelmassa osoitettu olemassa olevien rakennusten yhteyteen pohjoispäässä urheilukentän ympärille, alueen keskelle ja vanhaan luotoon. Luodon pohjoispuolelle on osoitettu venevalkama. Historiallisten karttojen mukaan paikalla on ennenkin ollut yhteiskäytössä oleva ranta (lohiapaja). Rakennuspaikkojen väliin on jätetty myös viheralueita. Sijoittelu näyttää maiseman kannalta hyvältä, mutta suuri määrä uusia asuntoja vaatii myös leveitä päällystettyjä teitä, mikä muuttaa alueen ominaisluonnetta.

Suunnittelualue ilmakuvassa, jossa näkyy tämän hetkinen tilanne. Lähde Porin kaupunki.

HAVAINNEKUVA

609 1679
22.11.2017

Havainnekuva suunnitelluista muutoksista. Lähde: Porin kaupunki.

8 Kehittämisehdotuksia

Suunnitelmasta on tehty 3D-mallinnos, mutta se ei anna kovin selkeää kuvaa läjitysalueen ja penkereiden korkeudesta. Piirustusten mukaan läjitysalue olisi korkeimmalta kohdaltaan noin 3 metriä ja reunoiltaan noin 1,5 metriä ympäröivää peltoaluetta korkeammalla. Läjitysalueella ei siis voi maisemoida tasaiseen maisemaan, vaan se erottuu joka tapauksessa ympäristöstään. Ehkä olisi perusteltua hyväksyä tämä ja muotoilla alue esimerkiksi luonnollisen metsäsaarekkeen kaltaiseksi. Pengerryksistä johtuen rantojen kasvillisuus vähenee, joten luonnon monimuotoisuutta voisi ylläpitää läjitysalueen kasvillisuuden avulla. Läjitysalueen korkeutta olisi syytä mallintaa vielä paremmin.

Kokemäenjoen vastarannan tulvapenkereille on vähitellen kasvamassa lepikkoa, joka tosin raivataan huoltoteiltä ja penkereen laelta. Sunniemessä olisi hyvä miettiä, minkälaista kasvillisuutta penkereillä ja kääntöuoman varrella voisi olla ja pitäisikö kasvua vauhdittaa istutuksin. Myös kääntöuomasta pitäisi saada paremmat mallinnukset, joissa olisi huomioitu myös kasvillisuus. Ylipäätään uuden uoman visuaalinen ilme on aika epäselvä, joten sen suunnitteluun ja havainnollistamiseen voisi käyttää vielä aikaa. Kyse on joka tapauksessa varsin massiivisesta rakenteesta herkin maalaismaiseman keskellä.

Uudisrakennusten mittasuhteet tulee sopeuttaa olemassa olevaan rakennuskantaan. Vanhat pihapiirit muodostuvat yleensä useammasta pienehköstä rakennuksesta. Uusissa rakennuksissa pitäisi välttää suurta kokoa ja pihassa tulisi olla erillinen ulkorakennus, kuten havainnekuvassakin on esitetty. Kaavassa tulisi antaa tästä selkeät määräykset.

Uusien rakennuspaikkojen määrä on melko suuri. Olisiko aluetta mahdollista kehittää puutarhakaupunginosana, jossa olisi mahdollisuuksia kaupunkiviljelyyn hieman tavallista suuremmilla tonteilla? Eli enemmän asuin- ja kasvitarkennusten korttelialueita ja vähemmän rivitaloalueita. Silloin alueen omaleimaisuus säilyisi paremmin. Rivitalojen sijoittelua olisi hyvä vielä harkita. Ehkä urheilukentän ympäristö olisi niille sopivin sijoituspaikka.

Uudet kadut, jotka päättyvät rakennusryhmien keskelle, poikkeavat vanhasta tiestöstä ja alueelle ominaisesta rakenteesta. Tosin Asontien katkaisun johdosta alueella on jo nyt umpiteitä, mutta pääosin rakennukset sijaitsevat teiden varsilla eivätkä niiden päässä. Teiden leveneminen ja päälylystäminen muuttaa jo maisemaa, minkä vuoksi pihaja ei tulisi asfaltoida. Alueelle on syytä jättää rakentamatonta aluetta myös hulevesien imeyttämiseksi.

Rakennuskannan vaihteleva ikärakenne on alueen tärkeä ominaispiirre, ja erityisesti vanhimmat, 1900-luvun alun talot ulkorakennuksineen kertovat alueen maankäytön historiasta. Niiden säilyminen on toivottavaa, vaikka useimmat rakennukset ovatkin kokeneet paljon muutoksia. Rakennusten säilymistä voisi edistää järjestämällä kaavahankkeen aikana alueella tilaisuuksia, joissa tuodaan esiin alueen historiaa ja arvoja, ja opastetaan rakennusperinnön hoidossa.

Kaivutöissä ja läjitysmassojen siirrossa on huolehdittava siitä, ettei levitetä haitallisia vieraslajeja kuten jättipalsamia uusille kasvupaikoille. Jättipalsami on monin paikoin jokivarressa paha ongelma.

Lähteet:

Avellan Niilo: *Entisen Ulvilan pitäjän maatilat II*. Satakunta Kotiseutututkimuksia III. Satakuntalainen osakunta, 1928.

Harjunpäänjoen alaosan ja Sunniemen vesitaloushankkeen lupahakemukseen liittyvä selvitys. Pöyry, 2017.

Häyrynen Maunu; Lähteenmäki Mikael (toim.): *Pohjanlahden rantatie. Ratsupolusta rannikon matkailutieksi*. Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XV. Vaasa, 2009.

Häyrynen, Raike, Riionheimo, Viitala (toim.): *Vihreä perintö. Satakunnan historialliset puistot ja puutarhat*. Luontotalo Arkin julkaisuja 1. Satakunnan Museo, Pori 2009.

Innamaa Kerttu: *Suur-Ulvilan historia II*. Pori, 1968.

Jaakkola Jalmari: *Ulvilan asutuksen, seurakunnan ja kaupungin synnystä*. Satakunta Kotiseutututkimuksia IV. Satakuntalainen osakunta, 1926.

Jutikkala Eino; Nikander Gabriel: *Suomen kartanot ja suurtilat 2, Ahvenanmaa, Turun ja Porin lääni*. Helsinki, 1941.

Koivuniemi Jussi: *Joen rytmissä. Porin kaupungin historia 1940 – 2000*.

Louekari Sami: *Maatalousmaiseman muotoutuminen Porin seudulla 1700 -1900*. Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Toim. Niina Uusi-Seppä. Satakunnan Museo, 2012.

Porin tulvasuojeluhankkeen maisemaselvitys. Pöyry, 2007.

Porin tulvasuojeluhanke. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Pöyry, 2008.

Puumala J.: *Sunniemi*. Talonpoika III. Satakunta. WSOY, 1926.

Rajala Juha: *Kokemäenjoen tulvasuojelun historia*. 2013.

Riionheimo Anna: *Satakunnan 1560-luvun kylät -paikkatietoaineisto*. Raportti.

Suuri maatilakirja II, Turun ja Porin lääni, Kuopio 1964.

Uusi-Seppä Niina (toim.): *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Satakunnan Museo, 2012.

Virkkala, Kopisto, Lehtinen: *Suur-Ulvilan historia I*. Pori, 1967.

Vuorela Irmeli: *Maaperägeologia Satakunnan asutushistorian taustana*. GTK. Espoo, 2000.

WWW-sivut:

Kansallisarkisto, digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/>

Porin kaupunki, tulvasuojelu: <https://www2.pori.fi/tpk/tulvasuojelu.html>

Porin kaupunki, kaupunkisuunnittelu: <http://www2.pori.fi/kaupunkisuunnittelu/asemakaavat/1679.html>